

PROPOZYCJE „ETHOSU”

Historia filozofii, red. S. Janeczek, A. Starościc, seria „Dydaktyka Filozofii”, red. S. Janeczek, t. 10, Wydawnictwo KUL, Lublin 2020, cz. 1, *Style filozofowania*, ss. 651, cz. 2, *Moc zakorzenienia*, ss. 598, cz. 3, *Meandry przemian*, ss. 769.

Każdy człowiek spotyka się z różnymi wypowiedziami czy poglądami, które niekiedy są sprzeczne bądź przeciwstawne, nawet gdy dotyczą tego samego tematu czy problemu. Podobnie jest w przypadku filozofii, gdzie odpowiedzi na stawiane przez wieki pytania – podstawowe i najważniejsze dla rozumienia człowieka oraz świata, w którym on żyje – uzależnione są od przyjętych założeń metafizycznych, etycznych, poznawczych czy metodologicznych. Owo bogactwo stanowisk i poglądów znalazło swoje odzwierciedlenie w dziesiątej publikacji z serii „Dydaktyka Filozofii” zatytułowanej *Historia filozofii*. O rozmiarach tego bogactwa świadczy już objętość trzech składających się na nią woluminów (łącznie ponad tysiąc dziewięćset stron) oraz liczba autorów, wywodzących się z różnych ośrodków krajowych i zagranicznych. Aby wprowadzić pewien ład oraz przejrzystość w prezentację zagadnień i problemów, a także ułatwić recepcję zawartych w zbiorze tym opracowań, podzielono go na trzy części. W pierwszej, zatytułowanej *Style filozofowania*, w rozdziale „Filozofia a jej dzieje” (s. 43-281) zebrano artykuły omawiające różne koncepcje historii filozofii, ich specyfikę, ograniczenia, a także ich rolę w uprawianiu filozofii, w rozdziale „Filozofia chrześcijańska w polskiej filozofii współczesnej” (s. 285-632) natomiast opracowania dotyczące Szkoły Lwowsko-Warszawskiej, marksizmu oraz fenomenologii, a także filozofii chrześcijańskiej uprawianej w ośrodkach naukowych w Lublinie, Warszawie i Krakowie.

Druga część tomu, zatytułowana *Moc zakorzenienia*, zawiera opracowania dotyczące filozofii starożytnej i średniowiecznej (s. 9-271). Filozofia starożytna przedstawiona została w wydaniach hellenistycznym, rzymskim oraz patrystycznym, przy czym wyeksponowano jej najważniejsze elementy, wyznaczające dwa style filozofowania: doktrynalny, w którym zasadniczą rolę odgrywała metafizyka, oraz mądrościowy i praktyczny, w którym najważniejsza była etyka. Autorzy tekstów poświęconych filozofii w średniowieczu

s. 275-585) wskazują na jej istotowy związek z kulturą chrześcijańską, a zarazem zdolność czerpania z osiągnięć kultur judaizmu oraz islamu, a także aplikacji filozofii i nauki starożytnej do chrześcijaństwa.

Na trzecią część tomu, noszącą tytuł *Meandry przemian*, składają się artykuły na temat filozofii nowożytnej (s. 9-388), która w swoim głównym nurcie zrywała z dotychczasową tradycją filozoficzną (i właściwą jej ambicją całościowego wyjaśnienia rzeczywistości), lecz zachowała i rozwijała pewne jej elementy w duchu racjonalizmu oraz empiryzmu. W części tej znalazły się również opracowania dotyczące filozoficznych podstaw i założeń nowożytnej nauki oraz jej powstania, jak również teksty poświęcone związkowi filozofii z religią chrześcijańską. Tom zamykają artykuły na temat filozofii współczesnej: filozofii podmiotu, dziedzictwa marksizmu, różnych odmian neotomizmu, współczesnego augustynizmu, personalizmu, a także filozofii analitycznej, naturalistycznej, teistycznej oraz opartej na podejściu antyfundamentalistycznym filozofii postmodernistycznej (s. 391-753).

Każda część – co jest zaletą – została zaopatrzona w indeks osobowy.

Powyższe omówienie tylko w niewielkim stopniu oddaje wspomniane na wstępie bogactwo zgromadzonych w tomie opracowań poświęconych historii filozofii. W zamierzeniu redaktorów publikacja ta adresowana jest przede wszystkim do wykładowców filozofii na uczelniach katolickich, należy jednak mieć nadzieję, że zainteresuje również nauczycieli filozofii i studentów innych uczelni, a także okaże się pomocna w poszukiwaniach filozoficznych oraz światopoglądowych szerokiemu gronu czytelników.

T.G.

Alfred Marek Wierzbicki, *Stąd i stamtąd*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2020, ss. 110.

Większość wierszy Alfreda Marka Wierzbickiego usytuować można na płaszczyźnie wyznaczonej przez dwie osie: osoby i czas. Te dwa wątki tematyczne ujawniają proveniencję autora – filozofa personalisty, zadumanego nad kondycją bytu ludzkiego, wrażliwego na niepowtarzalność każdego człowieka i dramatyzm jego losu uwikłanego w wydarzenia dziejowe. Tomik *Stąd i stamtąd* (dość obszerny, pierwsza część bowiem obejmuje 35 utworów, a druga 57) zaludniają wymienione z nazwiska postacie ze świata literatury, sztuki, także polityki, postacie „bezimienne”, lecz dla niektórych czytelników rozpoznawalne, bądź zupełnie anonimowe. Często wyłaniają się one z przeszłości, we wspomnieniach autora (jednoznacznie osobisty, w dużej mierze autobiograficzny ton wierszy sprawia, że mówienie tu o narratorze czy podmiocie lirycznym byłoby przesadą): rodzice, brat, przyjaciele, znajomi, ale także autorzy dawnych lektur. Pojawiają się zwykle w kontekście ludzkiej przygodności, śmierci, straty, poeta pragnie jednak osoby te „przywołać do życia” (por. *Autoportret Ginczanki*, s. 9) i niejako zatrzymać w kadrze wiersza, utrwalić jakiś ich charakterystyczny rys czy pewną szczególną chwilę. W kontekst owych reminiscencji wpisany bywa nierzadko tragizm wojen, Holokaustu, sowieckich zbrodni doświadczanych przez jednostkę. Osoby (także te znane z doniesień medialnych) pełnią też

istotną rolę w tekstach poetyckich, w których pobrzmiewa głos Wierzbickiego-publicysty, żywo reagującego na bieżące zdarzenia. Niektóre z tych utworów, chociaż komentują aktualne zjawiska czy fakty społeczne i polityczne, zyskują pewien walor ogólniejszy, wykraczający poza „tu i teraz”, inne pozostają czytelne w ramach swego czasu.

Czasu „teraźniejszego” dotyczą między innymi poetyckie refleksje na temat pandemii (*Mini traktat moralny*, *Nic się nie klei*) oraz wiersze będące zapisem ulotnych momentów codzienności (np. *Ach smażenie jajecznicy na boczku!*). Czas w sensie filozoficznym natomiast stał się głównym tematem utworu kończącego się pytaniem: „W jakim czasie dzieje się to, / co się nie wydarza?” (*Nie wiem, czym jest czas*, s. 58), myśli o byciu w czasie („żyjemy naraz w pośpiechu / i na zwolnionych obrotach” – *W grudniu po południu*, s. 64) i przemijaniu obecne są w wielu innych (np. w pięknym wierszu o ostatnim białym nosorożcu – s. 76).

W tej prezentacji tomiku poezji Wierzbickiego do wymienionych już kategorii osób i czasu należałoby dodać jeszcze co najmniej dwie: przyrodę i miejsca. Drzewa, kwiaty, ptaki, zwykle konkretne, nazwane, przyciągając uwagę poety (jak tytułowa *Para kardynałów*), czynią go „kronikarzem ciasnego ogrodu” (*Gdzieś baśń* – s. 43), a niekiedy także pełnią w utworach funkcję kontrapunktu (jak w *Wierszowniku obok brewiarza*). Miejsca zaś pojawiają się nie tylko w związku z reminiscencjami z podróży (do Umbrii czy na Sycylię); „umiejscowione” są też refleksje zrodzone na lubelskich ulicach czy nad Bystrzycą. Przestrzenne konotacje ma zresztą tytuł tomu *Stąd i stamtąd*.

Różnorodność zawartych w zbiorze tym treści i form – jest tu i wiersz-modlিত্ব, są wiersze „minimalistyczne” niczym adresowane do czytelnika krótkie wiadomości tekstowe – sprawia, że każdy odnaleźć w nim może utwory bliskie swojemu postrzeganiu świata i własnej emocjonalności, a zapewne i takie, które budzą pragnienie podjęcia dyskusji z autorem.

M.Ch.